การวิเคราะห์ภูมิบ้านนามเมืองที่สัมพันธ์วรรณกรรมพื้นบ้าน : กรณีศึกษานิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

THE TOPONYMY OF PLACES ASSOCIATED WITH FOLKTALES: A CASE STUDY OF THE THUNG YANG'S LOCAL VERSION OF SANG THONG FOLKTALE OF THUNGYANG SUBDISTRICT, LABLAE DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

อลิศรา แก้วชะเนตร*
Alisara Kaewchanate
ปาริชาต กัณฑาทรัพย์*
Parichart Kuntasup
สุริยา คำกุนะ*
Suriya Khamkuna
รัตนาภรณ์ สวยกลาง*
Rattanaporn Suayklang

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง การศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากวรรณกรรมสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากวรรณกรรมสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ดำเนินการวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง "สังข์ทอง" ฉบับทุ่งยั้ง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง และคณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการเก็บรวมรวบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำการบันทึกเสียงและการบันทึกวิดีโอปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ข้อมูลในเรื่องนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทอง

ในบทความนี้เลือกศึกษาพื้นที่ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีความน่าสนใจใน "ภูมินาม" หรือสถานที่ที่สัมพันธ์กับนิทานพื้นบ้านเรื่อง "สังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง" ได้แก่ ชื่อของหมู่บ้าน สถานที่ทางธรรมชาติ และอธิบายถึงการเกิดของสถานที่ต่าง ๆ ในตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทอง

* อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ฉบับทุ่งยั้งอย่างไร มีวิธีถอดความหมายอย่างไร พบความเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ ในพื้นที่ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีภูมิบ้านนามเมืองที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ในลักษณะของตำนานที่สะท้อนประวัติศาสตร์ของชุมชนโดยอ้างถึงสถานที่มีอยู่จริงและในจินตนาการ อธิบายเหตุผลการเกิดสถานที่ต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงกับตำนาน เช่น เวียงเจ้าเงาะ บ้านไผ่ล้อม คลองสามแสน บ้านหนองหิน เป็นต้น

คำสำคัญ : ภูมินาม, นิทานพื้นบ้าน

ABSTRACT

This paper is part of the research study entitled “a study of the cultural wisdom heritage of the Thung Yang’s local version of Sang Thong folktale of Thungyang Subdistrict, Lablae District, Uttaradit Province”, aiming to investigate the cultural wisdom heritage of the Thung Yang’s local version of Sang Thong folktale. The study was conducted through literature review on the Thung Yang’s local version of Sang Thong folktale from related sources and through field data collection by interviewing and audio-video recording local sages. in terms of literary knowledge of a long-told folk story and history behind the names of important places in Thung Yang Sub-district, Lablae District, Uttaradit Province from the story.

The study placed the focus on Thungyang Subdistrict, Lablae District, Uttaradit Province, showing intriguing information about the “toponymy” or place names associated with the local folktale including villages and geographical names, and giving details about the origin of places in Thungyang: associations of the places with the folktale and interpretation of the place names. The study shows toponymic associations of places with the folktale by retelling history of the community, referring to physical and imaginary places and also explaining the origin of various places in connection with the legend such as Wiang Chao Ngo, Ban Phai Lom, Khlong Sam Saen, Ban Nong Hin, etc.

Keywords: Toponymy, Folktales

บทนำ

ภูมิบ้านนามเมือง หมายถึง คำเรียกชื่อบ้านเมืองและองค์ประกอบทางกายภาพอื่น ๆ จนกลายเป็นคำเรียกขานในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เช่น ชื่ออำเภอ ชื่อหมู่บ้าน หรือแม่น้ำ การตั้งนามของสถานที่แต่ละแห่งนั้น ภูมินามมีสาเหตุหรือความเป็นมาที่ต่างกัน เช่น ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ชื่อบุคคลสำคัญ ชื่อพืชหรือลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่คนในท้องถิ่นนั้นกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์ (2538, น.21) ได้กล่าวถึงการตั้งชื่อนามของสถานที่และจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย สรุปได้ว่า มีการตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์ของสถานที่เรียกชื่อตามสิ่งที่มีความสำคัญที่มีอยู่ในจังหวัดนั้น ๆ เรียกชื่อตามชื่อท้องถิ่นเป็นภาษาถิ่นของจังหวัดนั้น และการตั้งชื่อใหม่ซึ่งอาจจะตั้งให้มีเสียงใกล้เคียงกับชื่อเดิมของเมืองนั้นหรือตั้งชื่อให้มีความหมายดี

การศึกษาภูมิบ้านนามเมืองเป็นการศึกษาที่มาของการตั้งชื่อสถานที่และมักมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี

ความเชื่อของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังที่สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2543, น.51) กล่าวว่าการศึกษาภูมินามมักมุ่งเน้นการศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของชื่อเรียกสถานที่นั้น ๆ หรืออาจมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความสนใจ และตระหนักถึงคุณค่าของถิ่นฐานที่อยู่ ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น นอกจากนี้ สุพล จินตเมฆา ,พัชลินจ์ จีนนุ่น และปรียารัตน์ เชาวลิตประพันธ์ (2563) ได้กล่าวถึงการตั้งชื่อภูมินามในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ด้านการใช้ภาษามักตั้งชื่อภูมินามในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การทับศัพท์ การแปลศัพท์ การยืมปน และการแปรเสียง และการตั้งชื่อภูมินามจะสัมพันธ์กับบริบทสังคมวัฒนธรรมของหมู่บ้าน โดยจะปรากฏร่องรอยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในภูมินามหมู่บ้าน ทั้งที่เกี่ยวกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ กลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ สถานที่สำคัญ ตำแหน่งที่ตั้งและขนาดของชุมชน อีกทั้งวัตถุหรือสิ่งของสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ ภูมินามหมู่บ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน ประกอบด้วย วิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยม ตลอดจนความสัมพันธ์กับความเชื่อของคนในชุมชน การกำเนิดชุมชน ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ การตั้งชื่อภูมินามยังเป็นหนึ่งในการศึกษาข้อมูลสำหรับเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวอีกด้วย ดังที่สุพัตรา จิรนันทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2547, น.2) ได้กล่าวถึงการศึกษาภูมินามว่าผลการศึกษาภูมินามของหมู่บ้านมีความสำคัญสำหรับเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนมีความสำคัญในการอนุรักษ์ชื่อสถานที่ ซึ่งชื่อสถานที่ต่าง ๆ เป็นที่มาของประวัติศาสตร์ตำนาน แสดงลักษณะภูมิประเทศ สะท้อนลักษณะชีวิตการประกอบอาชีพและแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษา ภูมินามสามารถสะท้อนให้เห็นประเพณีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและลักษณะของพื้นที่นั้น ๆ หรือที่เรียกโดยรวมว่าภูมิศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อีกด้วย

เวียงเจ้าเงาะและเมืองทุ่งยั้ง เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งทั้งสองเมืองตั้งทับซ้อนอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยเมืองทุ่งยั้งเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนเนินสูงที่เทลาดมาจากเขาและที่สูงในเขตวัดพระแท่นศิลาอาสน์ทางทิศตะวันตก ส่วนเวียงเจ้าเงาะอยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวเมืองเมืองทุ่งยั้งมีลักษณะเป็นเวียงขนาดเล็กที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ ซึ่งทั้งสองแห่งเป็นชุมชนที่มีประเด็นเรื่อง “ภูมิบ้านนามเมือง” ที่ชื่อของหมู่บ้าน สถานที่ทางธรรมชาติเกี่ยวเนื่องกับนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทอง

สังข์ทองเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านและเป็นนิทานพื้นบ้านไทยที่มีเนื้อเรื่องสนุกสนานเป็นที่นิยมและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมีตัวละครที่เป็นรู้จักกันเป็นอย่างดี คือ เจ้าเงาะหรือพระสังข์และนางรจนา เป็นนิทานที่คนไทยในท้องถิ่นต่างๆ คุ้นเคยและชื่นชอบ ดังปรากฏแพร่หลายในท้องถิ่นต่างๆ หลากหลายสำนวนนอกจากความนิยมนิทานสังข์ทองในรูปแบบของวรรณกรรมแล้วนิทานสังข์ทองยังมีความสัมพันธ์และบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทยในด้านต่างๆ เช่น ชื่อสถานที่ สำนวนไทย เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย ตำราพยากรณ์ชีวิต จิตรกรรมตลอดจนศิลปะแขนงต่างๆ

วรรณกรรมสังข์ทองฉบับทุ่งยั้งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภาษาที่เป็นความภาคภูมิใจของชาวทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ด้วยเชื่อว่าเป็นต้นแบบวรรณคดีเรื่องสังข์ทองที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น สอดคล้องกับที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวไว้ในคำนำในบทละครเรื่องสังข์ทองว่า “นิทานเรื่องสังข์ทองนี้มีในคัมภีร์ปัญญาสชาดก เรียกว่าสุวัณณสังขชาดก ถึงเชื่อถือกันว่าเป็นเรื่องจริง พวกชาวเมืองเหนืออ้างว่าเมืองทุ่งยั้งเป็นเมืองท้าวสามล ยังมีลานศิลาแลงแห่ง ๑ ว่าเป็นสนามคลีของพระสังข์ อยู่ไม่ห่างวัดพระมหาธาตุนัก ที่ในวิหารหลวงวัดพระมหาธาตุ ฝาผนังก็เขียนเรื่องสังข์ทอง เป็นฝีมือช่างครั้งกรุงเก่ายังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้”

การวิเคราะห์ภูมิบ้านนามเมืองที่สัมพันธ์วรรณกรรมพื้นบ้านจากนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ช่วยสามารถสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ และความเชื่ออันเป็นที่มาของภูมิบ้านนามเมืองที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นอันเป็นการช่วยสร้างความภาคภูมิใจและความสามัคคีให้กับคนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

วิเคราะห์ภูมิบ้านนามเมืองที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องสังข์ทอง

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ของภูมิบ้านนามเมืองกับนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง “สังข์ทอง” ฉบับทุ่งยั้ง เป็นการเก็บข้อมูลแบบภาคสนามโดยขอความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลของเรื่องราวเวียงเจ้าเงาะ โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวมรวบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ บันทึกเสียงและการบันทึกวิดีโอ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเวียงเจ้าเงาะ ก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากสื่อสารสนเทศ (IT) หนังสือและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการศึกษาข้อมูลภาคสนามในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Source) คณะผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามในเบื้องต้นเพื่อค้นหาปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องของเวียงเจ้าเงาะ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ชาวบ้านโดยทั่ว ๆ ไปแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสืบหาปราชญ์ชาวบ้านหรือค้นประวัติของปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ภูมิหลังของเวียงเจ้าเงาะที่แท้จริง

3. นำข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภูมิบ้านนามเมืองกับนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

4. สรุปผลการวิจัย เรียบเรียง และนำเสนอ ผลการศึกษา

ผลการศึกษา

ชื่อของภูมิบ้านนามเมือง และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น ถูกสร้างขึ้นจากการรับรู้ของคนในชุมชนภายใต้บริบทต่าง ๆ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วรรณกรรมพื้นบ้าน โดยชื่อของสถานที่ต่าง ๆ อาจเกิดจากการที่คนในท้องถิ่นใช้วรรณกรรมพื้นบ้านยึดโยงกับสถานที่ต่าง ๆ ไว้ วรรณกรรมสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ปรากฏเรื่องราวที่มีการเล่าขานสืบต่อกันมา ประวัติชื่อสถานที่สำคัญของ ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ดังต่อไปนี้ วรรณกรรมเรื่องเจ้าเงาะหรือสังข์ทองฉบับทุ่งยั้งเป็นตำนานหรือเรื่องเล่าที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่ากันสืบต่อมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ซึ่งตามตำนานกล่าวไว้ว่า เมื่อพระสังข์สวมรูปเจ้าเงาะเพื่อหลบหนีจากนางยักษ์พันธุรัตน์มารดาบุญธรรม โดยเจ้าเงาะได้เหาะมาที่ทุ่งนาแห่งหนึ่ง และพักอาศัยอยู่กับเด็กเลี้ยงควาย เมืองที่เจ้าเงาะเหาะมาอาศัยก็คือ เมืองของท้าวสามล ท้าวสามลมีพระมเหสีพระนามว่า “มณฑา” ทรงมีพระธิดา 7 พระองค์ ท้าวสามลจะให้พระธิดาทั้ง 7 พระองค์เลือกคู่ โดยรับสั่งให้ทหารออกไปร้องประกาศให้เจ้าชายเมืองต่างๆ มาให้พระธิดาเสี่ยงพวงมาลัยเลือกคู่ครอง เมื่อถึงวันที่กำหนด พระธิดาทั้ง 6 พระองค์ก็เลือกเจ้าชายจากเมืองต่าง ๆ มาเป็นคู่ครองกันครบถ้วน ยังเหลือแต่พระธิดาองค์สุดท้องพระนามว่า “รจนา” ที่ไม่ยอมเสี่ยงพวงมาลัยเลือกชายใดมาเป็นคู่ครอง เป็นเหตุให้ท้าวสามลรู้สึกไม่ค่อยพอพระทัยนัก จึงสั่งให้ทหารออกไปร้องประกาศให้ผู้ชายที่อาศัยอยู่ในเมืองทั้งหมดออกมาให้นางรจนาเลือกเป็นคู่ครอง เมื่อผู้ชายทั้งเมืองมารวมกันแล้วท้าวสามลก็ให้นางรจนาเสี่ยงพวงมาลัยเลือกคู่ครอง แต่นางรจนาก็ยังไม่ยอม

เลือกใคร ท้าวสามลทรงกริ้วเป็นอันมากจึงได้ถามทหารว่าในเมืองของเรานี้ยังเหลือชายใดที่ยังไม่ได้มาเลือกคู่อีก ทหารก็กราบทูลว่านอกเมืองยังเหลือ “เจ้าเงาะ” เป็นบ้าเป็นใบ้อาศัยอยู่กับเด็กเลี้ยงควายนอกเมือง ท้าวสามลจึงสั่งให้ไพร่พลทหารจำนวน 300,000 คนออกไปจับตัวเจ้าเงาะมาเลือกคู่ พวกไพร่พลทหารจึงไปล้อมจับเจ้าเงาะ (สถานที่นั้นชาวบ้านจึงเรียกว่า “ไพร่ล้อม” แต่ต่อมาก็เพี้ยนมาเป็น “ไผ่ล้อม” คำว่า“ไผ่ล้อม”เป็นชื่อของหมู่บ้านและตำบล อยู่ใน อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์) พวกไพร่พลทหารก็จับตัวเจ้าเงาะไม่ได้สักที เจ้าเงาะก็วิ่งไปเรื่อยจึงไปถึงไร่แห่งนี้ ทหารเห็นว่ามีชาวบ้านอยู่ข้างหน้าก็ตะโกนบอกชาวบ้านว่า จับเงาะแต้ว้า ๆ (ต่อมาไร่ตรงนั้นก็เรียกว่า “ไร่จับเงาะแต้ว้า” ต่อมาก็เพี้ยนมาเป็น “ไร่ละว้า” ปัจจุบันอยู่ที่ ชุมชนบ้านทุ่งยั้งใต้ หมู่ 3 ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) ทหารก็ยังจับตัวเจ้าเงาะไม่ได้จึงคิดแผนการใหม่โดยการใช้เชือกขนาดใหญ่มัดไว้ที่เอวเจ้าเงาะแล้วช่วยกันดึง แต่ว่าเจ้าเงาะนั้นมีฤทธิ์มาก ได้ดึงทหารทั้ง 300,000 คนล้มเป็นทางจนเกิดเป็นคลอง (ชาวบ้านเรียกคลองนั้นว่า “คลองสามแสน” ปัจจุบันอยู่ที่ ชุมชนบ้านทุ่งยั้งใต้ หมู่ 3 ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) พอดึงเสร็จเจ้าเงาะก็เหนื่อยจึงได้เข้าไปพักใต้ต้นโพธิ์ต้นหนึ่ง ชาวบ้านเรียกต้นโพธิ์นั้นว่า “โพธิ์เจ้าเงาะ” (ปัจจุบันถูกโค่นไปแล้ว อยู่ที่ชุมชนบ้านไผ่ล้อม หมู่ 1 ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) ทหารจึงคิดอุบายใหม่โดยการเอาดอกไม้สีแดงมาล่อเจ้าเงาะ เจ้าเงาะชื่นชอบดอกไม้สีแดงจึงยอมเข้าไปในวังเพื่อให้นางรจนาเลือกคู่ เมื่อท้าวสามลทราบว่าเจ้าเงาะยอมเข้ามาในวังแล้ว ท้าวสามลจึงรับสั่งให้นางรจนาออกไปเสี่ยงพวงมาลัยเลือกคู่ เจ้าเงาะเมื่อเห็นนางรจนาจึงเกิดความรักและพึงพอใจในตัวนาง เขาจึงอธิษฐานขอให้นางรจนามองเห็นรูปทองที่อยู่ภายในรูปเงาะป่าบ้าใบ้ ด้วยผลของการอธิษฐานนั้นทำให้นางรจนาสามารถมองเห็นรูปทองที่ซ่อนอยู่ นางรจนาจึงตัดสินใจเสี่ยงพวงมาลัยให้กับเจ้าเงาะในทันที ท้าวสามลกริ้วเป็นอันมากที่นางรจนาเลือกชายที่มีรูปร่างอัปลักษณ์และซ้ำยังเป็นบ้าใบ้ เป็นที่น่าอับอายท้าวสามลจึงคิดจะกำจัดเจ้าเงาะโดยคิดแผนการว่า จะให้เขยทั้ง 6 รวมทั้งเจ้าเงาะออกไปหาปลาหากใครไม่ได้ปลามาจะต้องถูกลงพระอาญา ท้าวสามลคิดว่าเจ้าเงาะคงหาปลาไม่ได้แน่เมื่อเข้าไปในป่าเพื่อหาปลาแล้วเจ้าเงาะก็ได้ถอดรูปเงาะออกเป็นพระสังข์นั่งบนแท่นหินใกล้หนองน้ำแล้วท่องคาถามหาจินดามนต์ (สถานที่ที่พระสังข์ทองออกไปนั่งร่ายคาถานั้นปัจจุบันเรียกว่า “บ้านหนองหิน” อยู่ที่ บ้านหนองหิน หมู่ 6 ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) เขยทั้ง 6 ก็หาปลาไม่ได้สักตัวเดียวจึงเดินไปถึงหนองน้ำแห่งหนึ่งเห็นมีปลาอยู่เป็นจำนวนมากแต่ไม่กล้าจับเพราะเห็นเทวดานั่งอยู่บนแท่นหิน เขยทั้ง 6 ก็เข้าไปขอปลากับเทวดาที่นั่งอยู่ ณ ตรงนั้น เจ้าเงาะซึ่งแกล้งเป็นเทวดาจึงกล่าวว่าหากท่านอยากได้ก็ต้องมีข้อแลกเปลี่ยนคือขอตัดปลายจมูกของแต่ละคนเพื่อแลกกับปลา เขยทั้ง 6 ก็จำใจยอมให้ตัดปลายจมูกเพราะเกรงจะถูกพระอาญาของท้าวสามล เมื่อได้ปลาแล้วเขยทั้ง 6 ก็กลับไปในวัง ส่วนพระสังข์ก็สวมรูปเงาะตามเดิมแล้วนำปลากลับไปเป็นจำนวนมาก ครั้นใกล้จะเข้าเมืองเจ้าเงาะเห็นว่าเนื้อตัวเปรอะเปื้อนจึงได้ลงไปล้างตัวในบ่อแห่งหนึ่ง (ชาวบ้านเรียกว่า “บ่อล้าง” แต่ต่อมาก็เพี้ยนมาเป็น “บ่อลาง” ปัจจุบันอยู่ที่ ชุมชนบ้านทุ่งยั้งใต้ หมู่ ๓ ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) เมื่อเจ้าเงาะเข้าไปในวังแล้วก็ทำให้ท้าวสามลไม่พอพระทัยที่เจ้าเงาะสามารถหาปลามาได้เป็นจำนวนมาก และทรงสงสัยว่าทำไมเจ้าเงาะจึงสามารถหาปลามาได้มากมากขนาดนี้ จึงคิดออกอุบายใหม่โดยการให้เขยทั้ง 6 และเจ้าเงาะออกไปจับสัตว์มาถวาย หากใครจับไม่ได้จะถูกลงพระอาญา เขยทั้ง 6 ก็ออกไปตามพระบัญชาแต่ปรากฏว่าวันนั้นทั้งวันไม่พบสัตว์แม้แต่ตัวเดียว แต่กลับพบเทวดาองค์เดิม แล้วเขยทั้ง 6 ก็เห็นสัตว์จำนวนมากมาชุมนุมกัน ณ สถานที่แห่งนั้น เขยทั้ง 6 จึงพากันเข้าไปขอสัตว์จากเทวดา เทวดาจึงขอตัดปลายหูเป็นการแลกเปลี่ยน เขยทั้ง 6 ก็จำใจยอมอีกครั้งเพราะเกรงพระอาญาของท้าวสามล เมื่อเขยทั้ง 6 กลับมาก็ปรากฏว่าเจ้าเงาะหาสัตว์มาได้มากกว่าใคร ทำให้ท้าวสามลกริ้วหนักขึ้นไปอีก จึงสั่งให้เจ้าเงาะและนางรจนาออกจากวังไปอยู่ที่ปลายนาของเศรษฐีแล้วปลูกกระท่อมอยู่

(สถานที่ที่เจ้าเงาะไปปลูกกระท่อมอยู่นั้นเรียกว่า“เวียงเจ้าเงาะ” อยู่ที่ชุมชนบ้านทุ่งยั้งใต้ หมู่ 3 ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) ต่อมาพระอินทร์สงสารอยากให้พระสังข์ทองถอดรูปเสียทีจึงได้เข้ามาท้าตีคลีกับท้าวสามลและเขยทั้ง 6 แต่ก็ไม่มีใครกล้ารับคำท้า และในที่สุดเจ้าเงาะก็ยอมถอดรูปเงาะออกมาเป็นพระสังข์ทอง และรับคำท้าจะตีคลีทำให้ท้าวสามลรู้ว่าแท้จริงแล้วเจ้าเงาะนั้นเป็นรูปเงาะที่สวมไว้ พระสังข์ทองและพระอินทร์ได้แข่งตีคลีกันซึ่งในการตีคลีในครั้งนั้นพระอินทร์ก็ได้พ่ายแพ้ไป (การตีคลีในครั้งนั้นจึงเกิดเป็นหลุมจำนวนมาก ชาวบ้านเรียกว่า สนามตีคลี อยู่หน้าโรงเรียนวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง แต่ปัจจุบันถูกดินทับถมไปแล้วเหลือแต่ตรงด้านหลังวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งชุมชนบ้านทุ่งยั้งใต้ หมู่๓ ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์) เมื่อพระสังข์ทองตีคลีชนะแล้วก็ได้ปกครองเมืองต่อจากท้าวสามล

ภาพที่ 1 ศาลเจ้าเงาะและนางรจนาที่วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

ภาพที่ 2 รูปปั้นเจ้าเงาะและนางรจนาที่ศาลเจ้าเงาะวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง

ภาพที่ 3 บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์บริเวณเวียงเจ้าเงาะ

จากวรรณกรรมสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ปรากฏความสัมพันธ์กับภูมิบ้านนามเมืองของ ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ดังต่อไปนี้

เวียงเจ้าเงาะ ตั้งอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำน่าน เวียงเจ้าเงาะพบร่องรอยหลักฐาน การสร้างเมือง เทียบเคียงกับการสร้างเมืองสุโขทัย ราวศตวรรษที่ 18 ร่องรอยที่ค้นพบ มีกำแพงล้อมรอบพื้นที่กว้างขวาง จากการศึกษาหลักฐาน ด้านโบราณคดีสันนิษฐานว่า เป็นเมืองรุ่นเดียวกับศรีสัชนาลัย และสุโขทัย เพราะกำแพงที่เหลืออยู่มีลักษณะสามชั้น แบบตรีบูร อันเป็นลักษณะเฉพาะของสุโขทัย โดยรับอิทธิพลมาจากอาณาจักรขอม ซึ่งเรืองอำนาจมาก่อน

จากที่กล่าวมาแล้ว กำแพงเมืองของเวียงเจ้าเงาะนั้น หรือเรียกอีกอย่างว่าคูเมือง ปัจจุบัน คันคูเมือง ส่วนที่ขุดลงไปในศิลาแลงบางตอนตื่นเขินมาก ส่วนคันคูเมืองด้านที่เป็นคันดินถูกราษฎรบุกรุกทำลาย พื้นที่ในบริเวณ คูเมืองด้านในมีต้นไม้ ต้นหญ้าปกคลุมขึ้นรก นักโบราณคดีของสำนักโบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ 5 สุโขทัย ได้ให้ความเห็นว่า ในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย คือ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 18 นั้นได้สร้างเวียงเจ้าเงาะขึ้นเป็นเมืองหน้าด่าน โดยขุดคันดินเป็นกำแพงเมือง แต่จากมุมกำแพงด้านตะวันออกเฉียงเหนือ และด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ออกไป แล้วได้ปรับปรุงเวียงเจ้าเงาะขึ้น เป็นเมืองขึ้นอีก

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 พระราชดำรัสว่า “เมืองทุ่งยั้ง เวียงเจ้าเงาะเป็นเมืองที่แปลกกว่าเมืองอื่นๆมาก เพราะได้ขุดศิลาแลงเป็นคันคูเมือง” พระสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเวียงเจ้าเงาะไว้ในหนังสือ “เที่ยวเมืองพระร่วง” มีข้อความตอนหนึ่งว่า “เวียงเจ้าเงาะเป็นเทือกป้อมหรือค่าย ซึ่งสร้างขึ้นเป็นที่รวบรวมครัวเข้าไปไว้เป็นมั่น ในคราวมีศึก บางทีจะได้สร้างขึ้น ให้เห็นว่า เวียงเจ้าเงาะเป็นจุดยุทธศาสตร์ของการศึกระหว่างสุโขทัยกับเชียงแสน”

บริเวณพื้นที่เวียงเจ้าเงาะมีลักษณะพื้นที่เป็นรูปไข่ต่างจากเมืองโบราณอื่นๆ ตรงที่มีกำแพงเมืองเจาะลึกลงไปในชั้นศิลาแลงถึง 3 ชั้นด้วยกัน มีพื้นที่ประมาณ 129 ไร่เศษ บางท่านก็กล่าวว่า เคยเป็นเส้นทางลัดของพระร่วงในอดีต จะมีความยาวอุโมงค์ทะลุไปถึงวัดศรีชุมจังหวัดสุโขทัย

ในหนังสือเรื่อง “เที่ยวเมืองเหนือ” ว่า เป็นเมืองโบราณเก่าแก่ ตั้งแต่ก่อนชาติไทยมาเป็นใหญ่ในประเทศสยาม เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุในสมัยที่กล่าวนั้นในบริเวณเมืองโบราณแห่งนี้อยู่หลายแห่ง ตามข้อสันนิษฐานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ว่า บางทีจะได้สร้างขึ้นครั้ง ทราบข่าวศึกพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก เมืองเชียงแสน จะมาติดตาม พงศาวดารเหนือมีข้อความปรากฏว่า พระเจ้าพงศุจราช เมืองศรีสัชนาลัย ครั้งได้ทราบข่าวศึกพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ก็ให้ตกแต่งพระนครป้องกันไว้ กลับทั้งหัวเมืองทั้งปวง ให้เตรียมการที่จะต่อสู้ข้าศึก แล้วให้กำหนดกฎหมายสื่อกันไปถึงเมืองคีรี เมืองสวางคบุรี เมืองยางบุรี เมืองขอนคีรี เมืองเหล็ก เมืองทั้งนี้ขึ้นกับเมืองกัมโพชนคร

ชาวบ้านทั่วไปรวมขนานนามเมืองโบราณแห่งนี้ว่า เวียงเจ้าเงาะและเวียงท้าวสามลตั้งอยู่ในบริเวณ ตำบลทุ่งยั้ง มีคูล้อมอยู่โดยรอบ เวียงเจ้าเงาะตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเวียงท้าวสามล ห่างกันประมาณ 12 เส้น มีคูล้อมรอบ คันคูชั้นนอก บางตอน ก่อด้วยศิลาแลงสูงจากพื้นดินประมาณ 2 ศอกเศษกว้าง 6 ศอก บางตอนมี คูสามชั้น บางตอนมีคู ๒ ชั้น ถัดจากคูชั้นนอกเป็นร่องน้ำลึกประมาณ 8 ศอก มีที่ดินอยู่แปลงหนึ่งอยู่ระหว่างบ้านทุ่งยั้งและบ้านตาล ชาวบ้านเรียกสืบต่อกันมาว่าไร่ละว้า กล่าวกันว่า เคยเป็นที่ไล่จับเจ้าเงาะ พระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง ในรัชกาลที่ 2 เข้าใจว่าคงเพี้ยนมาจากข้อความตอนหนึ่ง คือ ไล่จับเจ้าเงาะกันเถอะว้า บางคนก็ให้ข้อสันนิษฐานว่าคงเคยเป็นที่ปลูกผักของพวกละว้า นอกจากนี้ยังคงมีต้นโพธิ์อีกต้นหนึ่งเป็นที่พักร้อนของเจ้าเงาะ เรียกว่า โพธิ์เจ้าเงาะ บริเวณใกล้ๆเวียงเจ้าเงาะทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเวียงท้าวสามลไปประมาณ 5 เส้นเศษ อีกแห่งหนึ่งมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าเรียกว่าสระสะพานนาง หรือสระพังนาง หรือสระสัตตะนาง มีความหมายมาจากนางทั้งเจ็ด ซึ่งเป็นธิดาของท้าวสามล ได้มาอาบน้ำเสวยอาหารที่สระแห่งนี้ถัดออกไปประมาณ 20 เส้นเศษ มีคลองเล็กๆ อยู่คลองหนึ่ง ชื่อคลองสามเสน ลำคลองมีความยาวประมาณ 100วา กว้างประมาณ 4 ศอกเศษ อยู่ในเขตตำบลเทศบาลไผ่ล้อม เล่ากันว่า เกิดจากเสนาของท้าวสามล ฉุดกระชากลากเจ้าเงาะ เพื่อให้เข้าไปในเมือง เมื่อคราวเลือกคู่ธิดาทั้ง 7 ของท้าวสามล ด้วยกำลังพลเสนา 3 แสนคน ที่แห่งนั้นจึงเกิดเป็นลำคลอง ขึ้นดังนั้น บ้านไผ่ล้อมจึงมีมูลเหตุในการตั้งชื่อมาจากเหตุ 2 ประการ คือ ตามภูมิประเทศที่มีกอไผ่ขึ้นโดยรอบ หรือเป็นชื่อที่มีอนุสรณ์มาจาก ลักษณะการที่ไพร่พลของท้าวสามล มาล้อมจับเจ้าเงาะ คือ ไพร่ล้อม นานวันเข้าจึงเพี้ยนเป็นไผ่ล้อม

นอกจากนี้ ยังได้พบบ่อน้ำทิพย์ อยู่ใต้กำแพงศิลาแลงของเวียงเจ้าเงาะด้วย เรื่อง ของบ่อน้ำทิพย์ จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส (เสียชีวิตหมดแล้ว) เราว่ามีบ่อน้ำในเวียงเจ้าเงาะและบ่อใต้กำแพง จากคำบอกเล่าของอาจารย์สุเวทย์ ไพจิตรกุญชร อดีตเจ้าอาวาสวัดพระยืน เจ้าคณะตำบลทุ่งยั้ง ต่อมาได้ลาสิกขา ออกมาเป็นครูใหญ่โรงเรียนศิลปะศาสตร์วิทยาได้เล่าว่าในปี พ.ศ 2485 ขณะที่ยังบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง หลวงคลังทุนคณิตคณากร ได้นำเอาสมุดข่อยสีดำ ตัวอักษรสีขาวมาอ่าน ปรากฏใจความเท่าที่พอจำได้ดังนี้ “สมัยนั้น พวกละว้า ได้โดนโรคระบาดเป็นตาแดง ติดต่อกันรักษาไม่หาย กลับเพิ่มทวีจำนวนจนทั่วหมู่บ้าน ทำให้ไม่สามารถออกไปทำไร่ทำนาได้ นานวันเข้าอาหารการกินก็หมดลง ต้องนอนซมอยู่ในบ้าน บังเอิญมีพระมหาเถรไทยรูปหนึ่งได้ธุดงค์มาถึงหมู่บ้านละว้า และพบว่าคนในหมู่บ้านล้มป่วยด้วยโรคตาแดงระบาด จึงได้เดินทางไปที่บ่อน้ำทิพย์ในเวียงเจ้าเงาะพร้อมกับลูกศิษย์อีก 2 คน ชื่อ เจ้าอ้ายกับเจ้ายอด เมื่อมาถึงยังบริเวณปากบ่อ ได้สั่งให้เจ้าอ้ายกับเจ้ายอดนำดอกไม้ธูปเทียน บายศรี มะพร้าวอ่อน มาทำพิธีขอน้ำทิพย์ นำกลับไปรักษาคน จากนั้น และนำน้ำทิพย์ไปให้พวกละว้าหยอดตา ช่วงระยะเวลาเพียง 3 วัน โรคตาแดง ที่พวกเรามาเป็น แม้รักษาไม่หายนั้น ปรากฏว่า ไปหยดน้ำทิพย์ที่เวียงเจ้าเงาะแล้ว ทุกคนก็หายเป็นปลิดทิ้ง จึงพากันเกิดความเลื่อมใสศรัทธา

สังข์ทองเมืองทุ่งยั้ง จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสชาวทุ่งยั้ง หลายท่าน ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า เหตุใดจึงมาปรากฏที่เมืองทุ่งยั้ง ฟังท่านเล่าว่า ทุ่งยั้งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และมีความสำคัญ มาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ มีเจ้านายจากเมืองหลวงเสด็จมาหลายคราว จึงได้นำละครเรื่องสังข์ทองมาแสดงเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของชาวบ้านทุ่งยั้งในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี บ้างกล่าวว่าเมืองทุ่งยั้งเป็นเมืองท้าวสามลมีลูกสาว 7 คนและมีหลักฐานยืนยันตามองค์ประกอบของเนื้อเรื่องในเรื่องสังข์ทองอย่างครบถ้วน บริเวณตัวเมือง สระ 7 นาง สถานที่พระสังข์ไปหาเนื้อหาปลา เวียงเจ้าเงาะ ที่ทำนา กระท่อมปลายนา สนามคลีหลุมคลี นอกจากนี้ในวิหารหลวงวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนเรื่องสังข์ทองไว้ คาดว่า เป็นฝีมือช่าง ครั้งกรุงเก่าปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง รวมถึงรูปเจ้าเงาะและรจนาแกะด้วยศิลาแลง ค้นพบที่เวียงเจ้าเงาะต่อมานำไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นถือเป็นหลักฐานสำคัญในเรื่อง ความเชื่อของคนในอดีตหาวิเคราะห์ตามหลักฐานเอกสาร วรรณกรรมเรื่องสังข์ทอง ฉบับตำบลทุ่งยั้ง ก็ปรากฏว่าเป็นของหลวงพี่โต วัดพระยืน ต้นฉบับสมุดไทยของคุณสมชาย ปงศรีชัย อำเภอลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์ คาดว่าคงบันทึกขึ้นในสมัยอยุธยา ที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อและความรู้ต่างๆ ที่ชาวทุ่งยั้ง ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน แม้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ทั้งอิทธิพลวัฒนธรรมต่างชาติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่จะส่งผลกระทบมากมาย แต่ชาวทุ่งยั้งก็ยังคงสืบทอดคำบอกเล่าของบรรพบุรุษจนเป็นสมบัติชาติมาถึงปัจจุบัน

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ภูมิบ้านนามเมืองที่สัมพันธ์วรรณกรรมพื้นบ้าน : กรณีศึกษานิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ทำให้พบว่าภูมิบ้านนามเมืองในบริเวณเวียงเจ้าเงาะและบ้านทุ่งยั้งมีความสัมพันธ์กับนิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ทองฉบับทุ่งยั้ง ยังปรากฏการกลายเสียง คือการเปลี่ยนแปลงเสียงไปตามธรรมชาติของภาษา โดยกลายเสียงทั้งเสียงสระและเสียงพยัญชนะ ดังนี้

1. การกลายเสียงสระ เช่น

- คลองสามแสน – คลองสามแสน คำในภาษาเดิมเสียงยาว มีการทอนเสียงให้เป็นเสียงสั้น

2. การกลายเสียงพยัญชนะ เช่น

- ไพร่ล้อม – ไผ่ล้อม กลายเสียงพยัญชนะตามที่เกิดที่ใกล้เคียงกัน [พ-],[ผ-]

3. การกลายเสียงโดยการตัดวรรณยุกต์ เช่น

- บ่อล้าง – บ่อลาง การกลายเสียงโดยการตัดวรรณยุกต์

4. การกลายเสียงโดยการตัดกลางคำ เช่น

ไร่จับเงาะแต้ว้า – ไร่ละว้า การกลายเสียงโดยการตัดกลางคำ

กล่าวได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเรียกว่า “เวียงเจ้าเงาะ” หรือ “สังข์ทอง”ฉบับทุ่งยั้ง มีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องกับวรรณกรรมเรื่อง “สังข์ทอง” หรือที่คนในชุมชนเรียกกันว่า “เวียงเจ้าเงาะ” ซึ่งนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาแบบมุขปาฐะ (การเล่าเรื่อง) โดยไม่มีข้อมูลหรือหลักฐานที่เป็นรูปเล่ม จนทำให้เกิดข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนไปบ้างในแต่ละตอนแต่ละยุคสมัยและเป็นการสมควรที่จะได้รับการเก็บหลักฐานรวบรวมข้อมูลเรื่องราวให้ชัดเจนเพื่อสะดวกในการค้นหาหรือสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง “สังข์ทอง” ฉบับทุ่งยั้ง นี้ และยังเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวรรณกรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสืบทอดจากรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่ง ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้นำมาศึกษาเรียนรู้คุณค่าทางความเชื่อ วิถีชีวิตและภูมิปัญญา การศึกษานี้ทำให้คนในพื้นที่เกิดความภาคภูมิใจที่จะร่วมแรงร่วมใจสืบสานในการอนุรักษ์มรดกที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของภูมินามจากเรื่องเล่า/ตำนาน นิทาน พื้นบ้านในชุมชนอื่นๆต่อไป

2. ควรมีการศึกษาความหมายและคุณค่าของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ไม่ปรากฏชื่อในเขตพื้นที่การปกครองแต่ยังคงมีการเรียกขานกันมาจนถึงในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2465). *พระราชหัตถเลขาคราวเสด็จมณฑลฝ่ายเหนือ*. พิมพ์ในงานฉลองอายุครบ 60 ทัศ เมื่อปีจอ พ.ศ.2465. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา. *การเสด็จตรวจราชการหัวเมืองของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ : สถาบันดำรงราชานุภาพ.

นคร พันธุ์ณรงค์. (2522). *วัฒนธรรมพื้นบ้านเมืองทุ่งยั้ง*. ม.ป.ท. : ศูนย์สุโขทัยศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิษณุโลก.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2540). *บทละครนอกรวม 6 เรื่อง*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาคาร.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์. (2538). การศึกษาชื่อสถานที่ภาษาไทยและภาษาจีนในภาษาไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 14(2),20-37.

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2543). ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 19(1),51-75.

สุพล จินตเมฆา ,พัชลินจ์ จีนนุ่น และปรียารัตน์ เชาวลิตประพันธ์. (2563). ภาษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสภาพสังคมวันธรรมภาพสะท้อนจากภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดสตูล. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 10(2),188-198.

สุพัตรา จิรนันทนาภรณ์ และ อัญชลี สิงห์น้อย. (2547). *ภูมินามของหมู่บ้านในเขตภาคเหนือตอนล่างจังหวัดเพชรบูรณ์*. พิษณุโลก : สาขาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.